

**ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ
ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ****PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT
OF RENEWABLE ENERGY IN UKRAINE**

Куркова К.М., д.ю.н., професор,
завідувач відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт
Науково-дослідний інститут публічного права

Даниленко А.О., докт.філос. в гал. право,
старший науковий співробітник відділу
Науково-дослідний інститут публічного права

Статтю присвячено дослідженню правових аспектів та перспектив розвитку публічно-приватного партнерства в контексті трансформації енергетичного сектору України з акцентом на використання відновлюваних джерел енергії.

Визначено, що з урахуванням масштабів руйнувань енергетичної інфраструктури, значного дефіциту державного бюджету в умовах війни саме розвиток публічно-приватного партнерства у сфері відновлюваної енергетики може стати ключовим чинником відновлення та трансформації енергетичного сектору, а також підвищення енергетичної безпеки та незалежності України загалом.

Встановлено, що сучасна правова модель публічно-приватного партнерства в Україні перебуває на стадії трансформації, а низька ефективність практичної реалізації проєктів ППП у сфері відновлюваної енергетики пов'язана як з правовими бар'єрами, так і слабкою інституційною спроможністю органів влади. Обґрунтовано, що ухвалені впродовж 2022–2025 рр. законодавчі зміни у сфері відновлюваної енергетики та вдосконалення механізмів ППП закладають якісно нову нормативну основу для формування модернізованої архітектури ППП у сфері відновлюваної енергетики, створюючи нові можливості для підвищення інвестиційної привабливості та зближуючи національну модель регулювання зі стандартами *acquis communautaire*. Акцентовано увагу на потенційних ризиках, які можуть виникнути на етапі практичної реалізації нового Закону про ППП. Визначено, що потенційні ризики оновленої моделі ППП потребують забезпечення діалогу між публічними і приватними суб'єктами на етапі планування проєктів, а також пошуку балансу між необхідністю залучення ресурсів приватного сектору у відновлення України та захистом науково-технологічного потенціалу і пріоритетами національної безпеки загалом.

Наголошено, що ефективність впроваджених змін залежатиме від здатності держави гарантувати практичну реалізацію засад верховенства права, подальшої гармонізації законодавства України з *acquis EC*, а також розвитку механізмів страхування воєнних ризиків у рамках ППП.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, відновлювана енергетика, зелена енергетика, відновлювані джерела енергії, енергетична безпека, енергетична інфраструктура, критична інфраструктура, підприємництво.

The article is devoted to the study of legal aspects and prospects for the development of public-private partnership in the context of the transformation of the energy sector of Ukraine with an emphasis on the use of renewable energy sources.

It is determined that, taking into account the scale of the destruction of energy infrastructure, a significant state budget deficit in war conditions, the development of public-private partnership in the field of renewable energy can become a key factor in the restoration and transformation of the energy sector, as well as increasing the energy security and independence of Ukraine in general.

It is established that the modern legal model of public-private partnership in Ukraine is in the stage of transformation, and the low efficiency of the practical implementation of PPP projects in the field of renewable energy is associated with both legal barriers and weak institutional capacity of the authorities. It is substantiated that the legislative changes in the field of renewable energy and the improvement of PPP mechanisms adopted during 2022–2025 lay a qualitatively new regulatory basis for the formation of a modernized PPP architecture in the field of renewable energy, creating new opportunities for increasing investment attractiveness and bringing the national regulatory model closer to the standards of the *acquis communautaire*. Attention is focused on potential risks that may arise at the stage of practical implementation of the new Law on PPP. It was determined that the potential risks of the updated PPP model require ensuring a dialogue between public and private entities at the project planning stage, as well as finding a balance between the need to attract private sector resources to the restoration of Ukraine and the protection of scientific and technological potential and national security priorities in general.

It was emphasized that the effectiveness of the implemented changes will depend on the state's ability to guarantee the practical implementation of the principles of the rule of law, further harmonization of Ukrainian legislation with the EU *acquis*, as well as the development of mechanisms for insurance of military risks within the PPP.

Key words: public-private partnership, renewable energy, green energy, renewable energy sources, energy security, energy infrastructure, critical infrastructure, entrepreneurship.

Постановка проблеми. За даними Четвертої оперативної оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення України (*Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA4*), яка була підготовлена Урядом України у співпраці з Групою Світового банку, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй станом на 31 грудня 2024 р. сумарна оцінка вартості реконструкції та відновлення в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення росії становить 524 млрд. дол. Найбільших збитків зазнали житловий, транспортний та енергетичний сектори. Потреби у відновленні безпосередньо енергетики та видобувної галузі оцінюються у майже 68 млрд. дол.

При цьому внаслідок продовження системних атак на енергетичну інфраструктуру, кількість пошкоджених та зруйнованих об'єктів в енергетичному секторі зростає на 70% порівняно з попередньою оцінкою (*RDNA3*) [1]. Наведені дані свідчать про критичний характер викликів, що постали перед енергетичною системою України. Враховуючи масштаби руйнувань та значні обсяги фінансових потреб, процес відновлення й модернізації енергетичної інфраструктури не може обмежуватися виключно бюджетним фінансуванням чи міжнародною донорською підтримкою. За таких умов необхідним є активне залучення приватного капіталу та впровадження сучас-

них управлінських моделей, зокрема через механізми публічно-приватного партнерства.

Стан дослідження проблеми. Дослідженню питань публічно-приватного партнерства, зокрема у сфері відновлюваної енергетики, присвячені наукові праці як вітчизняних (Жилінська О., Іваницький М., Захаріна О., Затонацька Т., Манжук І., Полухович Д., Сайкевич М., Сірант М. Симоненко Л., Філіпова С.), так і зарубіжних дослідників (Björn Conrad, Kaisa Huhta, Genia Kostka, Mikko Rajavuori). Однак в контексті умов воєнного стану в Україні, а також з огляду на законодавчі зміни останніх років у сфері публічно-приватного партнерства та відновлюваних джерел енергії, обрана для дослідження проблематика потребує подальшого наукового аналізу та переосмислення.

Метою статті є дослідження правових аспектів та перспектив розвитку публічно-приватного партнерства в контексті трансформації енергетичного сектору України з акцентом на використання відновлюваних джерел енергії.

Виклад основного матеріалу. У першу чергу вважаємо за доцільне зупинитися на питаннях глобального контексту розвитку відновлюваних джерел енергії (далі – ВДЕ). За даними Міжнародного енергетичного агентства (IEA) та незалежного аналітичного центру Ember відзначається стрімке зростання ролі ВДЕ у задоволенні глобальних потреб енергоспоживання протягом останніх років. Так, частка вітрової та сонячної енергетики у світовому виробництві електроенергії зросла з 10% на 2021 р. до понад ~15% на 2024 р. [2; 3]. У 2023 р. відновлювана енергетика (включаючи сонячну, вітрову, гідроенергетику та біоенергетику) вперше перевищила 30% у загальному виробництві електроенергії, причому основними рушійними силами цього приросту стали саме сонячна та вітрова генерація [4]. Окрім того, за даними IEA та BloombergNEF у 2022 р. загальносвітові інвестиції у чисту енергетику досягли рекордних 1,1 трлн. дол., вперше зрівнявшись із сумарними інвестиціями у вугілля [5; 6].

Наведена тенденція зростання ролі ВДЕ пов'язана як з економічними, так і безпековими факторами. *Економічні фактори* базуються зокрема на: 1) зниженні вартості таких технологій: з 2010 по 2022 рр. вартість виробництва електроенергії з сонячних панелей знизилася на 82%, з вітрових турбін – на 44% (Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії, IRENA, 2023 р.) [7], що робить їх дешевшими за нові проєкти ТЕС чи АЕС у більшості регіонів світу; 2) економії на імпорті енергоресурсів: як приклад, завдяки додатковим 39 TWh генерації сонячної енергії у 2022 р. ЄС заощадив приблизно 10 млрд. євро на імпорті газу (Ember, 2023) [8].

Водночас активізація розгортання ВДЕ розглядається не лише як економічна, але й як *безпекова* стратегія, спрямована на диверсифікацію джерел енергії та постачання енергоресурсів, а також досягнення енергетичної незалежності держав. Так у відповідь на повномасштабне вторгнення росії в Україну ЄС ухвалив стратегічний план REPowerEU, ключовими цілями якого є: зменшення залежності від російських енергоносіїв, прискорене розгортання ВДЕ (мета: досягти 45% частки ВДЕ у загальному енергобалансі ЄС до 2030 р.), енергозбереження та підвищення енергоефективності (план зі зменшення кінцевого енергоспоживання на 13% до 2030 р.), диверсифікація постачань (розширення імпорту газу з альтернативних джерел (США, Норвегія, Катар, Африка), розвитку LNG-терміналів); інвестиції в інфраструктуру та технології (зберігання енергії, розвиток водневої економіки, модернізація мереж) [9].

Окрім того важливою перевагою ВДЕ є розвиток розподіленої генерації (сонячні панелі на дахах, локальні вітрові електростанції тощо), що дозволяє знизити ризики масштабних відключень у разі аварій чи атак

на енергетичну інфраструктуру, підвищує адаптивність енергетичної системи та сприяє зміцненню енергетичної безпеки загалом. Зокрема під час активних обстрілів енергетичної інфраструктури України в 2022–2023 рр., децентралізовані сонячні установки (особливо на дахах житлових і критичних об'єктів) відіграли ключову роль у забезпеченні енергонезалежності. За даними PVKnowhow та Expro в приватному секторі України встановлено понад 1,5 ГВт сонячних потужностей, які забезпечували резервне живлення під час відключень [10; 11]. У 2024 р. встановлення сонячних систем на дахах підприємств у Німеччині зросло на 81%, що дозволило багатьом компаніям зменшити залежність від централізованої мережі і високих тарифів [12].

Тобто якщо до 2022 року ключова цінність ВДЕ як у світовому, так і вітчизняному контексті полягала насамперед у їх екологічному «ефекті» – зниженні викидів парникових газів, боротьбі зі зміною клімату та переході до «зеленої» економіки, то після повномасштабного вторгнення росії в Україну пріоритети змінюються у напрямку безпекового та економічного вимірів. Тобто ВДЕ перестають бути виключно «екологічним трендом» і стають багатовимірним інструментом сталого розвитку. Враховуючи наведене, розвиток ВДЕ для України є не лише частиною глобальних світових тенденцій, а набуває стратегічного характеру та є необхідною передумовою забезпечення національної безпеки.

В контексті наведеного, зважаючи на значний дефіцит державного бюджету в умовах війни та майбутнього післявоєнного відновлення, ключовим інституційним механізмом трансформації енергетичного сектору України стає розвиток публічно-приватного партнерства (далі – ППП), здатного забезпечити поєднання державних гарантій із приватними інвестиціями. Зазначений інструмент характеризується комплексом переваг як для держави, так і для бізнесу та суспільства загалом, що обумовлює його особливу актуальність.

Так у контексті забезпечення інтересів держави варто виокремити такі ключові переваги ППП [13; 14]: 1) залучення інвестицій, що забезпечує можливість реалізації масштабних енергетичних проєктів без надмірного фіскального навантаження на державний бюджет; 2) підвищення ефективності управління, оскільки приватний партнер зацікавлений у високій якості та результативності реалізації проєкту, що стимулює раціональне використання фінансових, технічних та організаційних ресурсів; 3) інноваційний науково-технологічний розвиток завдяки впровадженню сучасних технологій у сфері відновлюваної енергетики (зокрема інтелектуальних електричних мереж (smart-grid) [15], систем накопичення енергії (Battery Energy Storage Systems) [16], а також використанню новітніх ринкових та інституційних інструментів розвитку «зеленої» енергетики (енергосервісні контракти (ESCO-SPP), системи гарантій походження (Guarantee of Origin, GoO), довгострокові договори купівлі-продажу електроенергії з відновлюваних джерел (Power Purchase Agreements, PPA) [17]); 4) розподіл ризиків між публічним і приватним партнерами, що знижує загальні фінансово-економічні та управлінські загрози [14]; 5) соціально-економічний ефект, який проявляється у створенні нових робочих місць, модернізації та розвитку інфраструктури, а також підвищенні якості публічних послуг (прикладом можуть слугувати концесійні проєкти морських портів «Ольвія» та «Херсон»).

Що стосується бізнес-сектору, реалізація ППП передбачає такі можливості: [13; 14]: 1) доступ до стратегічно важливих секторів економіки (зокрема енергетики, транспорту, інфраструктури), що у звичайних умовах характеризуються високим рівнем бар'єрів входу [18]; 2) забезпечення стабільності ринкових позицій завдяки укладанню довгострокових договорів, зокрема угод купівлі-продажу

електроенергії (Power Purchase Agreements, PPA), які мінімізують ризики коливань попиту [19]; 3) отримання фінансової підтримки з боку держави, що може включати надання державних гарантій, податкових пільг чи механізмів компенсації; 4) посилення ділової репутації завдяки участі у соціально значущих проєктах.

Водночас розвиток ППП має суспільну користь і для суспільства загалом, зокрема: [13; 14]: 1) підвищення якості надання послуг та розвитку інфраструктури; 2) прискорення процесів модернізації, оскільки реалізація проєктів у межах ППП здійснюється оперативніше порівняно з фінансуванням виключно за рахунок бюджетних ресурсів; 3) отримання доступу до нових технологій, що забезпечує впровадження сучасних рішень у різних сферах життєдіяльності; 4) реалізація таких проєктів сприяє зростанню рівня зайнятості населення та, відповідно, підвищенню якості життя.

Ефективність цього інструменту підтверджується численними прикладами міжнародної практики, де завдяки механізмам ППП вдалося реалізувати масштабні проєкти у сфері відновлюваної енергетики. Зокрема у Данії успішно реалізовано проєкт ППП із поєднанням муніципальних інвестицій та приватної участі Middelgrunden Offshore Wind Farm – морська вітрова електростанція, потужністю 40 МВт з двадцятьма вітровими турбінами, що виробляє електроенергію для понад 40 000 домогосподарств у Копенгагені. Проєкт реалізовано за участі Копенгагенської муніципальної енергетичної компанії (Copenhagen Energy) та кооперативу громадян, що включає понад 8500 приватних інвесторів (Middelgrunden Wind Turbine Cooperative) [20]. Іншим прикладом є Noor (Ouarzazate) Solar Complex у Марокко – один із найбільших у світі комплексів сонячних електростанцій (потужністю 580 МВт) із використанням технологій концентрованої сонячної енергії (CSP, Concentrated Solar Power) та фотоелектричних технологій. Проєкт реалізовано Марокканським агентством сонячної енергії (Moroccan Agency for Sustainable Energy, MASEN) і приватними інвесторами (Acwa Power, Sener Ingeniería y Sistemas) [21]. У Лаосі реалізовано масштабний проєкт ППП у сфері гідроенергетики – Nam Theun 2 Hydropower Project, гідроелектростанція, потужністю 1 070 МВт. Проєкт реалізовано між Nam Theun 2 Power Company Limited (NTPC), компанією, заснованою державним підприємством Lao Holding State Enterprise (LHSE) та приватними акціонерами – EDF Nam Theun Holding (дочірня компанія французької енергетичної корпорації Electricité de France) та Electricity Generating Public Company Limited (Таїланд) [22]. У сфері біоенергетики в якості прикладу можна навести пілотний проєкт ППП, реалізований у Молдові між районною радою Леова та приватною компанією Green Farm SRL у межах ініціативи ЄС-ПРООН «Енергетика та біомаса». В рамках проєкту встановлено 19 теплостанцій на біомасі у школах, дитячих садках та адміністративних приміщеннях Леовської районної ради, загальною потужністю 4 МВт. [23]

Що стосується безпосередньо України, досвід реалізації великих довгострокових проєктів ППП у сфері енергетики, в тому числі відновлюваної, практично відсутній. Найбільш масштабним проєктом ППП у сфері енергетики мав стати Пілотний проєкт «Енергетичний міст «Україна – Європейський Союз» [24], спрямований на інтеграцію об'єднаної енергетичної системи України до Європейської мережі операторів систем передачі електроенергії (ENTSO-E). У рамках проєкту передбачалося відімкнути енергоблок №2 Хмельницької АЕС від Об'єднаної енергосистеми (ОЕС) України та здійснювати експорт електроенергії за двома напрямками: через поновлення ЛЕП 750 кВ на Жешув, а також по діючій лінії на ПС Альбертирша (Угорщина) після модернізації Західно-української підстанції [25]. Ініціатором проєкту став кон-

сорціум Ukraine Power Bridge Company Limited у складі компаній: Polenergia International (Люксембург), EDF Trading (Велика Британія), Westinghouse Electric Sweden (Швеція). Розрахункова вартість проєкту відповідно до техніко-економічного обґрунтування становила 243,5 млн. євро в цінах 2017 року [26]. Водночас рішення про проведення конкурсу для здійснення ППП щодо реалізації даного проєкту було прийнято Міністерством енергетики та вугільної промисловості України лише 18 січня 2019 р. [27] (а відповідне розпорядження Кабінету Міністрів України про започаткування реалізації проєкту – 15 червня 2015 р.). Тобто лише процедура погодження проєкту зайняла майже чотири роки, що свідчить про надзвичайну складність реалізації проєктів ППП відповідно до чинних на той час норм законодавства.

Загалом проєкт так і не було запущено, а Україна синхронізувала енергосистему з ENTSO-E шляхом поступової інтеграції всієї енергетичної інфраструктури (аварійна синхронізація континентальної європейської енергосистеми з енергосистемами України та Молдови 16 березня 2022 р., 28 листопада 2023 року синхронізацію було офіційно завершено – Україна досягла відповідності ключовим технічним вимогам). Тобто навіть такі стратегічно важливі ініціативи з надзвичайно високим потенціалом для зміцнення енергетичної та економічної безпеки гальмуються внаслідок недосконалості правових механізмів ППП.

В Україні наявні приклади реалізації великих проєктів у сфері ВДЕ, однак вони не є класичними проєктами ППП відповідно до чинного законодавства. Зокрема між компаніями Ocorpus Energy (Велика Британія) та ДТЕК було запущено ініціативу Resilient Independent Solar Energy (RISE), що передбачає встановлення дахових сонячних електростанцій і систем накопичення енергії для підприємств приватного сектору та установ державної сфери. Проєкт поєднує експертизу й досвід ДТЕК у реалізації енергоефективних проєктів та операційну систему Kraken від Ocorpus Energy Group, яка функціонує на основі технологій штучного інтелекту з метою посилення енергетичної стійкості. В межах угоди заплановано фінансування у розмірі 100 млн. євро для забезпечення 100 локальних енергетичних проєктів протягом наступних трьох років [28]. Формально ця угода належить до категорії B2B-партнерств (business-to-business), але в частині питань щодо підключення до мережі та отримання державних гарантій – вона містить окремі елементи ППП.

За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні, станом на січень 2025 р. укладено 5200 договорів державно-приватного партнерства, з яких реалізовано лише 22 договори (9 – концесійні договори, 6 – договори про спільну діяльність, 7 – інші типи договорів), 167 договорів не реалізовано (з них 114 – не виконано, 53 – розірвано/закінчився термін дії), 11 призупинено у зв'язку зі збройною агресією росії [29]. Отже на сьогодні з усіх укладених договорів ППП в Україні фактично реалізується лише 0,42%, тобто ефективність практичної реалізації таких проєктів залишається низькою.

Одним із чинників наведеного є тривала еволюція нормативної бази у сфері ППП. Незважаючи на те, що формування національного законодавства у досліджуваній сфері триває з 1999 р., його базове формування завершилося лише у 2019 р., коли набув чинності Закон України «Про концесію», який зокрема розмежував регулювання концесії та інших форми реалізації ППП, а також застосування єдиної процедури ініціювання ППП [30]. Однак практичне впровадження проєктів партнерства залишилося обмеженим. За даними Transparency International Україна протягом 2 років після реформи 2019 р. було укладено всього 4 нові угоди ППП, що пов'язано як зі зниженням ділової активності через пандемію коронавірусу, так і з недоліками в правовому регулюванні, такими як тривалі бюро-

кратичні процедури, оскільки підготовка до реалізації проєктів може тривати від 1,5 до 2 років [31].

Водночас повномасштабне вторгнення росії стало каталізатором ухвалення низки законодавчих змін у сфері відновлюваної енергетики та вдосконалення механізмів ППП.

Зокрема впродовж 2022-2025 рр. було ухвалено низку змін до законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на відновлення та перезавантаження «зелених» аукціонів підтримки ВДЕ [32; 33; 34], запровадження механізмів ринкової премії Feed-in-Premium (FiP) [34], самовиробництва електроенергії (net billing) [34], гарантій походження електричної енергії (Guarantees of Origin, GoO) [34; 35], гарантій походження біометану [36], а також підготовку до запуску Національного реєстру біометану, які хоч безпосередньо не стосуються регламентації механізмів ППП, але у сукупності закладають нову нормативну основу для формування модернізованої архітектури ППП у сфері відновлюваної енергетики, підвищуючи інвестиційну привабливість сектору та поступово зближуючи національну модель регулювання зі стандартами ЄС.

Окрім того протягом 2022-2025 рр. суттєвих змін зазнало також і законодавство безпосередньо у сфері ППП. Зокрема у 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон № 2043-ІХ, яким запроваджено новий механізм довгострокових зобов'язань у рамках ППП. Цим законом внесено зміни до Бюджетного кодексу України, спрямовані на забезпечення балансу між розвитком ППП (як інструментом залучення інвестицій), з одного боку, і підтриманням бюджетної збалансованості та прозорості – з іншого, а саме [37]:

- визначено термін «довгострокове зобов'язання у рамках здійснення державно-приватного партнерства (концесії)» як зобов'язання державного партнера за договором, укладеним відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство», згідно з яким у поточному та/або майбутніх бюджетних періодах необхідно здійснювати передбачені договором платежі на користь приватного партнера (зокрема, плату за експлуатаційну готовність);

- надано право розпорядникам бюджетних коштів укладати довгострокові договори у сфері ППП, за умови що видатки на їх виконання здійснюються лише в межах фактичних надходжень спеціального фонду бюджету у відповідному періоді;

- встановлено обмеження на щорічний обсяг таких довгострокових зобов'язань із визначенням чітких меж щодо обсягів бюджетних призначень;

- визначено порядок включення зобов'язань до бюджетного планування – шляхом передбачення у Державному бюджеті України обсягу відповідних платежів на кожен бюджетний період до повного виконання зобов'язань державного партнера.

Важливим кроком в контексті розвитку механізмів реалізації ППП стало ухвалення 19 червня 2025 р. нового Закону про ППП, що істотно змінює механізми залучення приватного капіталу до відбудови української інфраструктури. Новелами закону зокрема є такі [38]:

- актуалізація термінології, у тому числі:

- а) застосування терміну «публічно-приватне партнерство» замість «державно-приватне партнерство». Слід звернути увагу, що саме використання терміну «публічно-приватне партнерство», а не «державно-приватне партнерство» є коректним, адже передбачає значно ширше коло публічних суб'єктів [39]. Окрім того застосування саме терміну ППП узгоджується не тільки з підходом ЄС та ЄЕК ООН, а й з рекомендаціями UNCITRAL [40] та World Bank PPP Framework [41];

- б) впровадження нового терміну «донор», як офіційного джерела фінансування (установи/організації ООН, ЄС, міжнародні організації, міжнародні фінансові орга-

нізації, іноземні держави (уряд іноземної держави та/або органи або організації, уповноважені урядом), іноземний муніципальний орган, інші донорські установи);

- розширення сфери застосування ППП: зокрема новим Законом формалізовано можливість реалізації проєктів ППП у сферах: безпеки та оборони; житлової нерухомості; освіти, наукової і науково-технічної діяльності; цифрової інфраструктури, інформаційних технологій та кібербезпеки;

- впровадження механізму гібридного (комбінованого) фінансування, що базується на поєднанні кількох джерел ресурсів: публічних коштів, приватних інвестицій і донорських грантів, що забезпечує новий рівень фінансової архітектури ППП;

- запровадження інструменту так званої «інфраструктури в розстрочку», за якого приватний партнер здійснює будівництво об'єкта за власні кошти, а держава компенсує понесені витрати;

- забезпечення гарантування захисту прав приватних партнерів, зокрема Законом передбачено: а) стабільність умов договору (заборона змінювати істотні умови договору, у тому числі положення про розподіл ризиків ППП між сторонами, та положення, що відображають зміст конкурсної пропозиції переможця конкурсу; передбачено також гарантії стабільності законодавства); б) компенсації за регуляторні зміни; в) можливість укладення прямих договорів з кредиторами і визначені умови реалізації step-in прав; г) широкий вибір інструментів вирішення спорів (у судовому порядку, шляхом медіації чи інших позасудових процедур примирення, у міжнародному комерційному чи інвестиційному арбітражі), що гарантує додатковий рівень правового захисту;

- здійснення всіх етапів підготовки і реалізації проєктів ППП через електронну торгівельну систему (ЕТС) – дворівневу інформаційно-комунікаційну систему, що забезпечує можливість проведення конкурсу і включає центральну базу даних та електронні майданчики, які взаємодіють із центральною базою даних через інтерфейс програмування додатків такої центральної бази даних, що відповідає принципам прозорості, недискримінації та рівного доступу до ринку, закріпленим у директивах ЄС із публічних закупівель;

- спрощення процедур: а) проєкти ППП з допороговим значенням (вартістю до 5,3 млн. євро) зможуть реалізовуватися без повного техніко-економічного обґрунтування, рішення прийматиметься основи концептуальної записки; б) зменшення строків прийняття рішення про здійснення ППП чи про недоцільність його здійснення (45–90 днів в залежності від виду проєкту замість 2 років);

- спрощений порядок підготовки проєктів ППП з відновлення інфраструктури та економіки під час воєнного стану та протягом 7 років з дня його припинення або скасування (пріоритетні сфери застосування: медична, освітня, транспортна, енергетична інфраструктура);

- впровадження методології PIERS, як інструменту оцінки сталості, прозорості й соціально-економічного впливу: одним із принципів здійснення ППП визначено відповідність проєкту Цілям сталого розвитку України, з урахуванням Системи оцінювання та рейтингування публічно-приватних партнерств та інфраструктури Європейської економічної комісії ООН (UNECE PPP and Infrastructure Evaluation and Rating System – PIERS);

- встановлено вимоги до заявки на участь у конкурсі за принципом єдиного європейського закупівельного документа (European single procurement document, ESPD) (Директива 2014/24/ЄС, Регламент ЄС (Commission Implementing Regulation) 2016/7 від 5 січня 2016 р.).

Загалом новий Закон про ППП від 19 червня 2025 р. закладає якісно нову модель взаємодії держави, приватного бізнесу та міжнародних донорів у сфері відновлення й розвитку інфраструктури, в тому числі у сфері ВДЕ. Водночас,

незважаючи на суттєві позитивні аспекти нового Закону, слід звернути увагу і на певні недоліки та потенційні ризики, які можуть виникнути на етапі його практичної реалізації. Так Законом було скасовано можливість приватної ініціативи, тобто формально право ініціювати проєкт ППП надано виключно публічним суб'єктам. Таке нововведення може призвести до зниження динаміки реалізації проєктів ППП, оскільки відсутність ініціативи приватного сектору зменшує потенціал інноваційних рішень, веде до зменшення конкуренції, що, в свою чергу, потенційно знижує прозорість процесів, підвищує ризики політизації відбору проєктів, зменшує інвестиційну привабливість та створює додаткові ризики виключення місцевих проєктів.

У цьому контексті слід звернути увагу, що у фахових дискусіях з приводу розвитку ППП неодноразово наголошувалося – проєкти, які здатні суттєво підвищити якість громад, часто залишаються нереалізованими через інертність місцевої влади [42].

Окрім того, можливість оперативного залучення ресурсів, яких держава не має для реалізації проєктів енергетичної інфраструктури за рахунок власних коштів, як свідчить міжнародний досвід, може створювати ризик формування залежності держави-одержувача від іноземних донорів. Так Björn Conrad і Genia Kostka, досліджуючи ризики та можливість китайських інвестицій в енергетичний сектор Європи, звертають увагу на зростаюче занепокоєння серед політиків та бізнесу – від побоювань щодо недобросовісної конкуренції та економічних ризиків до загроз національній безпеці [43]. Це пояснюється тим, що держави, які активно використовують механізми ППП, відкривають доступ іноземним партнерам до внутрішнього ринку та об'єктів критичної інфраструктури. В умовах воєнного стану в Україні така відкритість створює додаткові виклики: підвищуються ризики шпигунства, промислового саботажу та інші загрози національній безпеці. У зв'язку з цим перевірка потенційних приватних партнерів набуває значення питання національної безпеки, а процедура скринінгу інвесторів стає обов'язковою умовою подальшої співпраці. Водночас не всі інвестори готові до проходження таких перевірок. Подібні проблеми відзначаються не лише в Україні [44, с. 42]. Наприклад Mikko Rajavuori і Kaisa Huhta, досліджуючи вплив процесу перевірки на обсяг міжнародних інвестицій у ППП в енергетичному секторі підкреслюють, що впровадження обов'язкових процедур перевірки інвесторів уповільнює надходження іноземних інвестицій, обмежує їх масштаби та сфери застосування, адже більшість держав у таких випадках віддають пріоритет національній безпеці, а не

швидкому розвитку сектору [45]. Додаткові ризики також пов'язані із необхідністю захисту науково-технологічного потенціалу, зокрема критичних технологій і технологій, заснованих на використанні даних [45]. Тому Україна повинна враховувати ці обставини та запроваджувати відповідні контрзаходи для захисту національних інтересів, починаючи з удосконалення законодавства [44, с. 42].

Висновки. Враховуючи масштабність руйнувань енергетичної інфраструктури та значний дефіцит державного бюджету в умовах війни саме розвиток ППП у сфері відновлюваної енергетики може стати ключовим чинником відновлення та трансформації енергетичного сектору, а також підвищення енергетичної безпеки та незалежності України загалом.

Проведене дослідження засвідчило, що сучасна правова модель ППП в Україні перебуває на стадії трансформації, а низька ефективність практичної реалізації проєктів ППП у сфері відновлюваної енергетики пов'язана як з правовими бар'єрами, так і слабкою інституційною спроможністю органів влади. Водночас ухвалені впродовж 2022-2025 рр. законодавчі зміни у сфері відновлюваної енергетики та вдосконалення механізмів ППП закладають якісно нову нормативну основу для формування модернізованої архітектури ППП у сфері відновлюваної енергетики, створюючи нові можливості для підвищення інвестиційної привабливості та зближуючи національну модель регулювання зі стандартами *acquis communautaire*.

Скасування можливості формально ініціювати проєкт ППП приватним суб'єктом відповідно до нового Закону про ППП 2025 р. є потенційним ризиком, що може нівелювати позитивні зміни, закладені в основу закону, оскільки відсутність ініціативи приватного сектору зменшує потенціал інноваційних рішень, веде до зменшення конкуренції, що, в свою чергу, потенційно знижує прозорість процесів, підвищує ризики політизації відбору проєктів, зменшує інвестиційну привабливість та створює додаткові ризики виключення місцевих проєктів. Потенційні ризики оновленої моделі ППП потребують забезпечення діалогу між публічними і приватними суб'єктами на етапі планування проєктів, а також пошуку балансу між необхідністю залучення ресурсів приватного сектору у відновлення України та захистом науково-технологічного потенціалу і пріоритетами національної безпеки загалом.

Загалом ефективність впроваджених змін залежатиме від здатності держави гарантувати практичну реалізацію засад верховенства права, подальшої гармонізації законодавства України з *acquis EC*, а також розвитку механізмів страхування воєнних ризиків у рамках ППП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. *World Bank Group*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
2. Global Energy Review 2025. Electricity. *International Energy Agency*. URL: <https://www.iea.org/reports/global-energy-review-2025/electricity>
3. Global Electricity Review 2025. *Ember*. URL: <https://ember-energy.org/latest-insights/global-electricity-review-2025/>
4. Global Electricity Review 2024. *Ember*. URL: <https://ember-energy.org/latest-insights/global-electricity-review-2024/>
5. World Energy Outlook 2023. *International Energy Agency*. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023>
6. Global Low-Carbon Energy Technology Investment Surges Past \$1 Trillion for the First Time. *BloombergNEF*. URL: <https://about.bnef.com/insights/finance/global-low-carbon-energy-technology-investment-surges-past-1-trillion-for-the-first-time/>
7. Renewable Power Generation Costs in 2023. *IRENA*. URL: <https://www.irena.org/publications/2024/Sep/Renewable-Power-Generation-Costs-in-2023?>
8. Insights. 2023. *Ember*. URL: <https://ember-energy.org/chapter/the-big-picture-eer23/>
9. REPowerEU. Affordable, secure and sustainable energy for Europe. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en
10. Residential Solar Surpasses 1.5 GW in Ukraine, Offering Hope Amid Energy Challenges. *PVKnowhow*. URL: <https://www.pvknowhow.com/news/residential-solar-surpasses-1-5-gw-in-ukraine/>
11. Скільки СЕС приватних домогосподарств встановлено в регіонах? *Expro consulting*. URL: <https://expro.com.ua/novini/skliki-privatnih-ses-vstanovleno-v-regionah->
12. Alkousaa R. German industry turns to solar in race to cut energy costs. July 2, 2024. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/german-industry-turns-solar-race-cut-energy-costs-2024-07-02/>
13. Public-private partnerships in renewable energy. URL: https://renewablesroadmap.iclei.org/wp-content/uploads/2024/05/PPP-in-RE_final.pdf

14. Government Objectives: Benefits and Risks of PPPs. *World Bank Group*. URL: <https://ppp.worldbank.org/overview/ppp-objectives>
15. Smart Grids in Germany. Fields of action for distribution system operators on the way to Smart Grids. URL: https://www.bdew.de/media/documents/Pub_20120601_Brochure_Smart-Grids-Germany.pdf
16. L. Delplanque, K. Mensan Gaba How battery storage PPPs are powering up the global energy transition. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/ppps/how-battery-storage-ppps-are-powering-global-energy-transition>
17. What role do PPAs play in energy storage development? URL: <https://montel.energy/resources/blog/what-role-do-ppas-play-in-energy-storage-development>
18. PPP in Ukraine: Legal Framework, Trends and Prospects. URL: <https://2021.ukrainianlawfirms.com/reviews/public-private-partnerships/>
19. The Rise of the European Corporate Renewable PPA Market. URL: <https://renewablemarketwatch.com/news-analysis/the-rise-of-the-european-corporate-renewable-ppa-market>
20. The Middelgrunden Offshore Wind Farm. A Popular Initiative. URL: https://base.socioeco.org/docs/a118_doc1.pdf
21. Morocco: Noor Ouarzazate Concentrated Solar Power Complex. URL: https://ppp.worldbank.org/sites/default/files/2022-02/MoroccoNoorQuarzazateSolar_WBG_AfDB_EIB.pdf
22. Nam Theun 2 URL: <https://www.namtheun2.com/our-company/vision-and-mission/>
23. First model for supplying bioenergy to public institutions by a business operator implemented in Leova district. URL: <https://www.undp.org/moldova/press-releases/first-model-supplying-bioenergy-public-institutions-business-operator-implemented-leova-district>
24. Про започаткування реалізації пілотного проекту «Енергетичний міст «Україна – Європейський Союз»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 червня 2015 р. № 671-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2015-%D1%80#Text>
25. Президент Енергоатома Юрій Недашковський презентував пілотний проект «Енергетичний міст «Україна – Європейський Союз». Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249791206>
26. Висновок за результатами аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства проекту «Енергетичний міст «Україна – Європейський Союз». URL: <https://me.gov.ua/view/f73897ab-4f07-45a1-a9f1-8bc2348db388>
27. Оголошення про проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо реалізації проекту «Енергетичний міст «Україна – Європейський Союз». URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/c889ba72-8f78-4f6e-9ebb-fea48cf46b18?lang=uk-UA&title=OgolosheniaProProvedenniaKonkursuZViznachenniaPrivatnogoPartneraDliaZdiisnenniaDerzhavnoPrivatnogoPartnerstvaSchodoRealizatsiiProektuenergetichniiMistukrainavropeiskiiSoiuz>
28. ДТЕК та британська Octopus Energy запускають ініціативу для підвищення енергетичної стійкості українського бізнесу. 23 червня 2025. ДТЕК. URL: <https://dtek.com/media-center/news/powering-ukraine-dtek-and-octopus-energy-group-launch-rise-initiative-to-boost-energy-resilience/>
29. Моніторинг впровадження державно-приватного партнерства в Україні. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/6aab1657-215d-46f8-8d93-46961e76fd6f?lang=en-GB&title=MonitoringOfPpplImplementati onInUkraine>
30. Про концесію: Закон України від 3 жовтня 2019 року № 155-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 48. ст. 325.
31. Shvadchak A. PPP Reform for Post-War Reconstruction: Perspective or Risk? *Transparency International Ukraine*. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/ppp-reform-for-post-war-reconstruction-perspective-or-risk/>
32. Про запровадження гарантій походження електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії: постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2024 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2024-%D0%BF#Text>
33. Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 року № 119. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-%D1%80#Text>
34. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України: Закон України від 30 червня 2023 року № 3220-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 82. ст. 301.
35. Про запровадження гарантій походження електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії: постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2024 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2024-%D0%BF#Text>
36. Про затвердження Порядку функціонування реєстру біометану: постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2022 р. № 823. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2022-%D0%BF#Text>
37. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України: Закон України від 15 лютого 2022 року № 2043-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2043-20#n122>
38. Про публічно-приватне партнерство: Закон України від 19 червня 2025 року № 4510-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-%D0%86%D0%A5#Text>
39. Куркова К.М. Публічно-приватне партнерство у сфері науково-технологічного розвитку. *Нове українське право*. 2021. Вип. 6. С. 95-100.
40. UNCITRAL Model Legislative Provisions on Public-Private Partnerships (2019). United Nations Commission On International Trade Law. URL: <https://uncitral.un.org/en/mlpppp>
41. World Bank Guidance on PPP Legal Frameworks. *World Bank Group*. URL: <https://ppp.worldbank.org/library/world-bank-guidance-ppp-legal-frameworks>
42. Партнерство для відбудови: у НААУ обговорили новий закон про ППП. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://en.unba.org.ua/activity/news/10619-partnership-for-reconstruction-unba-discusses-new-law-on-ppps.html>
43. Conrad B., Kostka G. Chinese investments in Europe's energy sector: Risks and opportunities? *Energy Policy*. 2017. Vol. 101. P. 644–648.
44. Zatonatska T., Zhylynska O., Ivanytskyi M. Institutional support for attracting and realizing investments in the energy sector of Ukraine. *Socio-economic relations in the digital society*. 2024. Vol. 1 (51). P. 35–45.
45. Rajavuori M., Huhta K. Investment screening: Implications for the energy sector and energy security. *Energy policy*. 2020. Vol. 144. P. 111-646.

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.08.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.09.2025
 Дата публікації: 26.09.2025